

УДК 339.5

Бережнюк І. І., начальник відділу митного оформлення-3 митного поста «Західний» Київської міської митниці Державної фіскальної служби України, м. Дніпро, Україна

Коляда С. П., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ МІЖ СПРОЩЕННЯМ ПРОЦЕДУР ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В статті акцентовано увагу на тому, що активний розвиток процесів глобалізації та міжнародної економічної інтеграції зумовлює зростання зовнішніх загроз економічній безпеці України. Авторами зазначено, що сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням впливу економічної глобалізації, для якої характерне певне нівелювання значення державних кордонів, оскільки діяльність усіх суб'єктів міжнародної економіки відбувається в єдиному відкритому економічному просторі. Внаслідок підвищення рівня відкритості та взаємозалежності національних економік різних країн значно актуалізується питання забезпечення безпеки держави від факторів зовнішнього середовища. Авторами проаналізовано зміст та рекомендації Кіотської конвенції, Рамкових стандартів безпеки ВМО та Угоди СОТ про спрощення світової торгівлі щодо необхідності подальшого спрощення правил зовнішньої торгівлі для економічних операторів.

Ключові слова: спрощення процедур зовнішньої торгівлі, економічна безпека, Кіотська конвенція, Рамкові стандарти безпеки ВМО, Угода СОТ про спрощення світової торгівлі.

Бережнюк И. И., начальник отдела таможенного оформления-3 таможенного поста «Западный» Киевской городской таможни Государственной фискальной службы Украины, г. Днепр, Украина

Коляда С. П., кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности, Университет таможенного дела и финансов, г. Днепр, Украина

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ БАЛАНСА МЕЖДУ УПРОЩЕНИЕМ ПРОЦЕДУР ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ И ОБЕСПЕЧЕНИЕМ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

В статье акцентировано внимание на том, что активное развитие процессов глобализации и международной экономической интеграции вызывает рост внешних угроз экономической безопасности Украины. Авторами отмечено, что современный этап развития мирового хозяйства характеризуется усилением влияния экономической глобализации, для которой характерно определенное нивелирование значение государственных границ, поскольку деятельность всех субъектов международной экономики происходит в едином открытом экономическом пространстве. Вследствие повышения уровня открытости и взаимозависимости национальных экономик различных стран значительно актуализируется вопрос обеспечения безопасности государства от факторов внешней среды. Авторами проанализировано содержание и рекомендации Киотской конвенции, Рамочных

стандартів безпеки ВТамО і Соглашения ВТО об упрощенні мирової торгівлі о необхідності дальшого упрощення правил зовнішньої торгівлі для економічних операторів.

Ключевые слова: упрощення процедур зовнішньої торгівлі, економічна безпека, Киотська конвенція, Рамочні стандарти безпеки ВТО, Соглашение ВТО об упрощенні мирової торгівлі.

Berezhnyuk I., head of the customs clearance post customs-3 «West» Kyiv City Customs of the State Fiscal Service of Ukraine

Kolyada S., candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Management of Foreign Economic Activity, University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine

INTERNATIONAL APPROACHES TO FORMING BALANCE BETWEEN SIMPLIFICATION OF FOREIGN TRADE PROCEDURES AND PROVISION OF ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Introduction. *The current stage of development of the world economy is characterized by the growing influence of economic globalization, which is characterized by a certain leveling of the value of state borders, as the activity of all subjects of the international economy takes place in a single open economic space.*

Purpose. *The purpose of the article is to summarize and systematize international approaches to balancing between the simplification of foreign trade procedures and the provision of economic security of the state in accordance with international agreements and conventions.*

Results. *Governments in many countries of the world are developing measures aimed at improving existing approaches and instruments for ensuring security in the field of foreign economic activity during the movement of goods, capital and services through the main stages of the international supply chain, taking into account the requirements for minimal interference of state controlling bodies in the operational activities of economic operators, first of all, by automation and implementation of new technologies of customs control, in particular, use of the preliminary informing, custom analysis system risks, the use of tools of post-customs control more. It is precisely the need to find a balance between national security and the simplification of international trade procedures, which has led to a radical rethinking of the principles and approaches for the implementation of state control in the field of international trade and foreign trade activities.*

Conclusion. *Thus, the governments of many countries of the world are facing the task of developing a mechanism for ensuring the country's economic security in the further simplification of foreign trade procedures for economic operators. According to the recommendations of the Kyoto Convention, the WCO Framework Safety Standards and the WTO Agreement on Facilitation of World Trade, provision is made for simplifications that simplify the requirements for documentation and data, reduce the level of physical checks and inspections, reduce the time of release of goods, issue goods on the territory of the authorized operator or another place authorized by the customs.*

Keywords: *simplification of foreign trade procedures, economic security, the Kyoto Convention, the WCO Framework Safety Standards, the WTO Agreement on Facilitation of World Trade.*

JEL Classification: C10; F17; F47

Постановка проблеми. Активний розвиток економічної інтеграції, як наслідок, постійне процесів глобалізації та міжнародної зростання масштабів міжнародної торгівлі

зумовлює зростання зовнішніх загроз національній економіці. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням впливу економічної глобалізації, для якої характерне в першу чергу певне нівелювання значення державних кордонів, оскільки діяльність усіх суб'єктів міжнародної економіки відбувається в єдиному відкритому економічному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання спрощення митних процедур в умовах забезпечення економічної безпеки держави в сфері зовнішньоекономічної діяльності досліджуються багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями і практиками, серед яких: З. Варналій, В. Геєць, Е. Литвинов, Ю. Козак, П. Пашко, Є. Рудніченко, В. Хрустальова та інші. В той же час, відсутня систематизація міжнародних підходів до формування балансу між спрощенням процедур зовнішньої торгівлі та забезпеченням економічної безпеки держави відповідно до міжнародних угод і конвенцій в сфері митної політики та регулювання зовнішньої торгівлі, що зумовило актуальність дослідження на підставі.

Мета статті. Основним завданням статті є узагальнення та систематизація міжнародних підходів до формування балансу між спрощенням процедур зовнішньої торгівлі та забезпеченням економічної безпеки держави відповідно до міжнародних угод і конвенцій.

Основні результати дослідження. В умовах глобалізації відбувається підвищення рівня відкритості та взаємозалежності національних економік різних країн, формування нового економічного простору, в якому змінюється галузева і регіональна структури, прискорюється рух товарів та капіталу, постійно змінюються вектори міграції робочої сили відповідно до глобальних економічних тенденцій, що значно актуалізує питання забезпечення безпеки держави від факторів зовнішнього

середовища. Як зазначив Г. Фейгін, результати глобалізації передбачити дуже складно, або й взагалі неможливо, хоча можна виокремити певні тенденції, які характерні для багатьох країн, а саме [1]:

– ідентичність та уніфікація умов господарської діяльності, законодавчої бази, банківської, митної і податкової системи, грошових одиниць;

– можливість вільного переміщення товарів, послуг і фінансових потоків у світовому масштабі.

Система міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності набуває абсолютно інших параметрів та характеристик. Як зазначає О. Мажула, в сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність – це не лише взаємовідносини між суб'єктами господарювання з питань купівлі-продажу та виробництва продукції, а, перш за все, складний механізм включення національної економіки до світового господарства, головним завданням якого є створення безпечних умов для економічного розвитку та зростання бізнесу, держави та суспільства [2].

Поглиблення та розширення інтеграційних процесів потребують адекватних змін інституційного забезпечення, тобто реформування національного та міжнародного законодавства, створення нових спеціалізованих організацій, усунення перешкод міжнародній торгівлі. Внаслідок цього, уряди багатьох країн світу розробляють заходи, спрямовані на вдосконалення існуючих підходів та інструментів забезпечення безпеки в сфері зовнішньоекономічної діяльності під час руху товарів, капіталу та послуг за основними етапами міжнародного ланцюга постачання з врахуванням вимог щодо мінімального втручання державних контролюючих органів в операційну діяльність економічних операторів, в першу чергу, шляхом автоматизації та імплементації нових технологій митного контролю, зокрема, використання попереднього інформування, системи аналізу митних ризиків, застосування

інструментів пост-митного контролю тощо. Саме необхідність пошуку балансу у сфері забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі призвела до радикального переосмислення принципів та підходів здійснення державного контролю в сфері міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності. Про значну актуальність зазначеної проблеми свідчить положення Митного кодексу Європейського Союзу, який визначив, що окрім захисту фінансових інтересів Союзу та його держав-членів, захисту від недобросовісної і незаконної торгівлі, забезпечення охорони і безпеки Союзу і його мешканців, на митні органи покладено завдання підтримання належного балансу між митним контролем та спрощенням процедур законної торгівлі [3].

Як зазначив І. Несторишен, для сучасної системи державного контролю в сфері зовнішньоекономічної діяльності протягом останніх десятиріч характерні радикальні трансформації, які передбачають [4].

– по-перше, відмову від тотального контролю за усіма зовнішньоекономічними операціями (обмеження кількості митних оглядів, зменшення часу на митне оформлення, відмова від необхідності пред'явлення товару під час митного оформлення, використання безпаперового документообігу та інше) в умовах максимального забезпечення безпеки держави та суспільства відповідно до сучасних викликів та загроз зовнішнього характеру;

– по-друге, використання інструментів та підходів державно-приватного партнерства, за результатами чого відбувається передавання частини функцій державних контролюючих органів економічним операторам (наприклад, право на самостійне накладання митного забезпечення, використання технології віддаленого випуску товарів (процедура випуску товарів за місцезнаходженням), використання принципу «мовчазної згоди» тощо. На практиці, зазначені інструменти державно-приватного партнерства у сфері здійснення

зовнішньоекономічної діяльності реалізовані у формі інституту уповноваженого економічного оператора.

Таким чином, в сучасних умовах багатьма урядами провідних країн світу актуалізується теза, що забезпечення належного рівня безпеки міжнародного ланцюга постачання товарів можливе лише за умови дотримання всіма учасниками міжнародної торгової угоди прийнятих стандартів безпечного поводження з вантажами [5]. За таких умов особливої актуальності набувають зобов'язання урядів багатьох країн імплементувати рекомендації таких міжнародних організацій як Світова організація торгівлі (далі – СОТ), Всесвітня митна організація (далі – ВМО) та інших інтеграційних об'єднань щодо спрощення процедур та усунення технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Зокрема, прийняття оновленої Конвенції про гармонізацію та спрощення митних процедур (далі – Кіотська конвенція) [6] та Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі (далі – Рамкові стандарти безпеки ВМО) [5] призвело до кардинальних трансформацій принципів та підходів здійснення митного контролю в контексті одночасного забезпечення безпеки та спрощення митних процедур.

Кіотська конвенція є фундаментальним міжнародним документом, який визначає пріоритетні напрями реформування системи митного регулювання, яка в червні 1999 р. в умовах наростаючого тиску з боку міжнародного торгового співтовариства була переглянута Радою Всесвітньої митної організації (ВМО) з метою мінімізування рівня митного втручання і максимального спрощення процедур міжнародної торгівлі [6]. В основі цього документу покладено принцип, що передбачає процес постійного спрощення митних процедур з метою прискорення зовнішньоторговельного товарообігу, сприяння торгівлі та зняття необґрунтованих адміністративних бар'єрів. При цьому Конвенція містить і ряд цілком

конкретних вказівок щодо можливих форм взаємодії та співпраці держави в особі митних адміністрацій з бізнес-спільнотою. Положення Кіотської конвенції сформульовані не у вигляді норм прямої дії, а у формі рекомендацій, на основі яких здійснюється пошук балансу між прискоренням і спрощенням митних формальностей як заходами сприяння зовнішньоторговельній діяльності та забезпеченням відповідного рівня надійності митного контролю, тобто пошуку компромісу між інтересами бізнес-спільноти та держави [6]. Зокрема, Стандартним Правилем 1.3. Глави 1 «Загальні положення» Загального додатка до Кіотської конвенції передбачено, що «митна служба встановлює і підтримує

офіційні відносини консультативного характеру з учасниками зовнішньої торгівлі з метою розвитку співробітництва та сприяння їх участі у впровадженні найбільш ефективних методів роботи, які узгоджуються з національним законодавством і міжнародними договорами» [6].

Більш детально аспекти пошуку оптимального балансу між митним контролем і спрощенням процедур міжнародної торгівлі визначено Рамковими стандартами безпеки ВМО [5], в оновленому варіанті яких у 2015 р. було розроблено третю опору, а саме «Співпраця митниці з іншими урядовими та міжурядовими установами» (*Pillar 3 – «Customs to Other Government and Inter-Government Agencies»*) (рис. 1.).

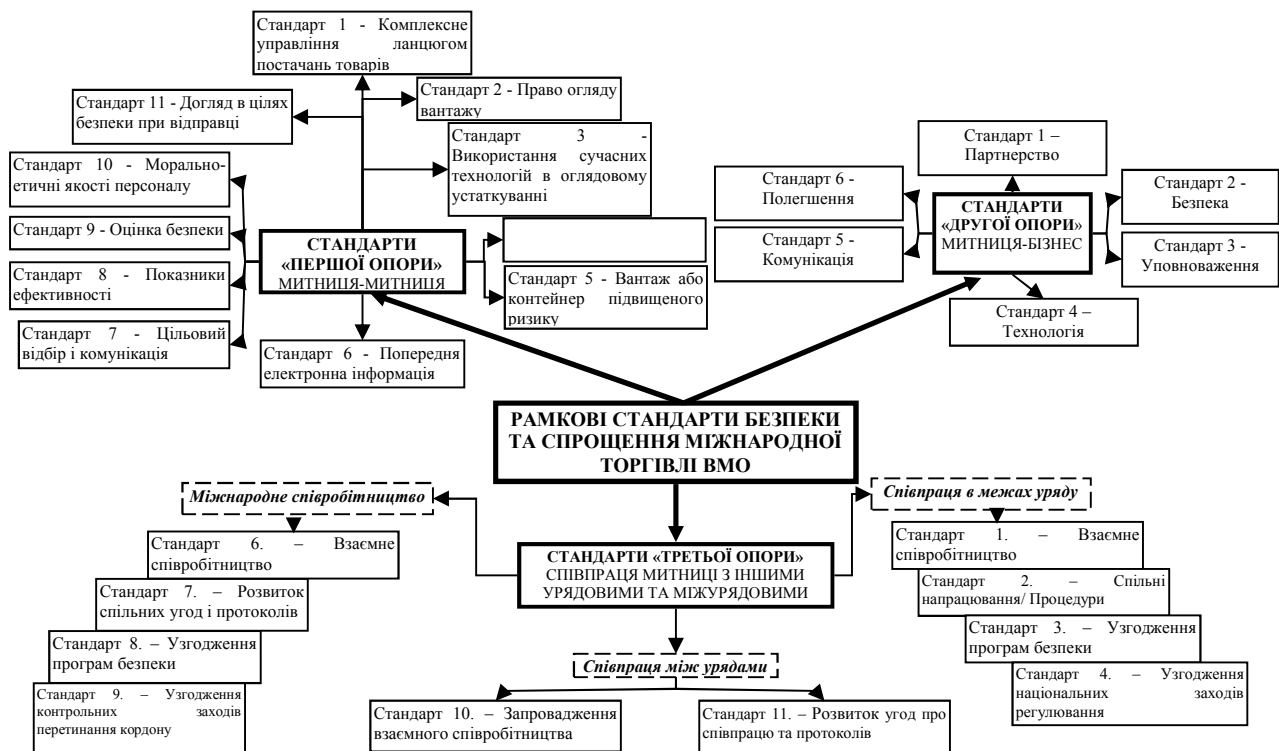

Рисунок 1 – Опори Рамкових стандартів безпеки ВМО

Рамковими стандартами безпеки ВМО сформульовані чотири принципи і стандарти, що стосуються попереднього повідомлення про вантаж, управління ризиками, використання обладнання для безконтактного огляду, запровадження інституту УЕО, а також включення питань

управління ланцюгами поставок до єдиного комплексного правового інструменту. Цим документом започатковано процес формування стандартів безпечного ланцюга постачання товарів (*supply chain security standards*), які передбачають використання нових інструментів та технологій контролю за

рухом товарів від постачальника до покупця в умовах більш тісного партнерства між митними адміністраціями та бізнес-спільнотою.

Імплементация цих положень дозволяє сформулювати передумови щодо пошуку оптимального балансу між забезпеченням безпеки і спрощенням процедур міжнародної торгівлі шляхом дотримання наступних вимог [5]:

- встановлення стандартів, що забезпечують безпеку постачання і полегшення роботи на глобальному рівні з метою досягнення більшої прогнозованості і передбачуваності;

- забезпечення комплексного і узгодженого управління ланцюгами постачання для всіх видів транспорту;

- підвищення ролі, функцій і можливостей митних адміністрацій для вирішення завдань і можливості 21-го століття;

- зміцнення співпраці між митними адміністраціями з метою розширення їх можливостей для виявлення партій товарів з високим ступенем ризику;

- зміцнення співпраці між митними адміністраціями та іншими урядовими установами участь в міжнародній торгівлі і безпеки

- зміцнення співпраці між митними адміністраціями та бізнес-спільнотою.

- сприяння безперервному руху товарів безпечним ланцюгом поставок міжнародної торгівлі.

Одним з фундаментальних положень Рамкових стандартів безпеки ВМО є так звана друга опора «Партнерство між митними службами та бізнес-спільнотою», якою передбачено зобов'язання митних адміністрацій встановлювати партнерські відносини з бізнес-спільнотою з метою його залучення до заходів щодо забезпечення безпечного і надійного функціонування міжнародного ланцюга постачання товарів, тобто визначальним моментом взаємодії митних адміністрацій та економічних операторів є використання методів та інструментів державно-приватного

партнерства, що дозволяє кардинально трансформувати процедури митного контролю під час здійснення зовнішньоекономічних операцій [5]. В сучасній науковій літературі під державно-приватним партнерством розуміють певну угоду чи домовленість між державою і бізнес-спільнотою, що надає право останній в узгодженій формі та межах виконувати функції, які традиційно лежать у площині відповідальності органів державної влади.

Вагомий вплив на подальший розвиток міжнародної торгівлі мають результати 9-ї Міністерської конференції COT (грудень 2013 р., о. Балі, Індонезія), за результатами якої була прийнята Угода COT про спрощення світової торгівлі (*Agreement on trade facilitation*, далі – ATF), яка вже ратифікована Верховною радою України у 2015 р. [7, 8]. Цією угодою передбачено подальше спрощення процедур міжнародної торгівлі шляхом зниження рівня митних оглядів і перевірок, прискорення часу випуску товарів, самостійного накладання економічними операторами митного забезпечення, митного оформлення товарів та транспортних засобів на території уповноваженого оператора або в іншому місці, дозволеному митницею тощо. Більшість положень цієї Угоди узгоджуються з Кіотською конвенцією, в той же час її рекомендації стосуються всього комплексу питань міжнародної торгівлі, а не лише митних процедур. До основних завдань Угоди віднесено питання зменшення часу та вартості митного контролю, підвищення прозорості та ефективності операцій державних органів, збільшення торговельних потоків, розширення співпраці між учасниками приватного та державного секторів.

Відповідно до ATF передбачено можливість надавання додаткових заходів щодо спрощення процедур торгівлі, пов'язаних з імпортними, експортними та транзитними формальностями і процедурами для економічних операторів, які відповідають певним критеріям. Зазначені критерії повинні бути пов'язані з

дотриманням або ризиком недотримання вимог, визначених у законах, правилах або процедурах країни-члена СОТ. Зазначені критерії, можуть включати:

– відповідні записи, які підтверджують дотримання митних правил та інших вимог, пов'язаних з ними;

– систему управління діловодством для забезпечення необхідного внутрішнього контролю;

– платоспроможність, в тому числі, за необхідності, надання достатнього забезпечення/гарантій;

– безпеку ланцюжків постачання.

Заходи щодо спрощення процедур торгівлі повинні включати, принаймні не менше трьох наступних елементів:

– спрощення вимог до документації та даних;

– низький рівень фізичних оглядів і перевірок;

– зменшення часу випуску товарів;

– відстрочення оплати мит, платежів, податків і зборів;

– застосування комплексних гарантій або знижених гарантій;

– єдина митна декларація на всі імпорتنі або експортні операції за певний період;

– оформлення товарів на території уповноваженого оператора або в іншому місці, дозволеному митницею.

Висновки. Таким чином, перед урядами багатьох країн світу стоїть завдання щодо необхідності розроблення механізму забезпечення економічної безпеки держави в умовах подальшого спрощення процедур зовнішньої торгівлі для економічних операторів. Відповідно до рекомендацій Кіотської конвенції, Рамкових стандартів безпеки ВМО та Угоди СОТ про спрощення світової торгівлі передбачено надання спрощень, якими передбачено спрощення вимог до документації та даних, зниження рівня фізичних оглядів і перевірок, зменшення часу випуску товарів, оформлення товарів на території уповноваженого оператора або в іншому місці, дозволеному митницею. Крім того, спільними для усіх міжнародних документів є рекомендації щодо запровадження дієвого механізму надання спрощень для інституту УЕО, який в умовах відправлення на доопрацювання проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей» (реєстраційний № 4777 від 03.06.2016) значно відтермінує запуск національної програми УЕО та позбавляє значну частину бізнес-спільноти здійснювати зовнішньоекономічну діяльність за міжнародними стандартами [9].

Література:

1. Фейгин Г. Ф. Национальные экономики в эпоху глобализации: перспективы России / Г. Ф. Фейгин. – С.Пб. : Изд-во СПб ГУП, 2008. – 200 с.
2. Мажула О. Інституціоналізація митної безпеки як важливої складової економічної безпеки держави / О. Мажула // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – № 11. – С. 78–84.
3. Regulation (eu) no 952/2013 of the european parliament and of the council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code – [Online], available at: <https://goo.gl/zUJe6Q>.
4. Несторишен І. В. Вектори трансформації забезпечення національної безпеки в сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. В. Несторишен // Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 1 лютого 2017 р.). – П. : ЦФЕНД, 2017. – С. 36-38.
5. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015. – [Online], available at: <https://goo.gl/MFAo31>.
6. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended). / World Customs Organization [Online], available at: <https://goo.gl/uPcxhC>.
7. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013]. – [Electronic resource] [Online], available at: <https://goo.gl/rWQVqT>

8. Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : закон України від 04.11.2015 р. № 745-VIII / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 49-50, ст. 456
9. Проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей» : проект № 4777 від 03.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/fEJTPP>.

References:

1. Feygin, G. (2008), *Natsionalnyie ekonomiki v epohu globalizatsii: perspektivy Rossii* [National economies in the era of globalization: Russia's prospects], *Izd-vo SPb GUP*, S.Pb. Russia.
2. Mazhula, O. (2014), "Institutionalization of customs security as an important component of the economic security of the state", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, pp. 78-84.
3. Regulation (eu) no 952/2013 of the european parliament and of the council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code [Online], available at: <https://goo.gl/zUJe6Q>.
4. Nestorishen, I. (2017), "Vektori transformatsiyi zabezpechennya natsionalnoyi bezpeki v sferi zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti", *Ekonomika, finansy, bukhhalters'kyi oblik: suchasnyy stan i perspektyvy rozvytku* [Economics, finance, accounting: current state and development prospects], *zbirnyk tez dopovidey Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [A collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference], TsFEND, Poltava, Ukraine, pp. 36-38.
5. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015 [Online], available at: <https://goo.gl/MFAo31>.
6. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended) / World Customs Organization [Online], available at: <https://goo.gl/uPcxhC>.
7. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013]. – [Electronic resource] [Online], available at: <https://goo.gl/rWQVqT>.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), "On ratification of the Protocol on the Amendment to the Marrakech Agreement Establishing the World Trade Organization", *Vidomosti Verhovnoyi Radi (VVR)*, vol. 49-50, st. 456.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "On Amendments to the Customs Code of Ukraine on the Authorized Economic Operator and Customs Clearance Simplifications" [Online], available at: <https://goo.gl/fEJTPP>.